

Проте установити більш чіткі загальні правила врахування обставин, що обтяжують та пом'якшують покарання у випадку їх виявлення та доведення при призначенні остаточного покарання все ж таки необхідно. Адже повне віднесення цих питань на розсуд суду приводить і до того, що навіть за наявності декількох обставин, що обтяжують покарання суддею назначається мінімальне з передбачених санкцією покарання, що не завжди відповідає принципу справедливості.

Погоджуючись з тим, що судовий розсуд – явище об'єктивно наявне поряд з існуванням самого права, його застосуванням та реалізацією [7, с. 150], маємо вказати на те, що чинне законодавство в частині надання суду права обирати форму реалізації кримінальної відповідальності особі, визнання винною у вчиненні злочину, а також обирати вид та міру покарання, потребує певної конкретизації, проте це не означає, що суддівський розсуд має бути максимально звужений, в тому числі шляхом використання математичних методів, оскільки це призведе до втрати можливості враховувати повно і всебічно усі обставини справи та приймати справедливе остаточне рішення.

Список бібліографічних посилань

1. Устрицька Н. І. Форми реалізації кримінальної відповідальності: деякі міркування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2016. Вип. 1. Т. 4. С. 50–53.
2. Погорецький М. А. Власний розсуд у сучасному кримінальному процесі України. *Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовній діяльності*: тези доп. та повідомл. наук.-практ. конф., м. Київ, 3 квіт. 2009 р. Київ, 2009. С. 340–345.
3. Мельник, Г. П. Судовий розсуд (дискреція) як явище правової системи. *Наукові записки НаУКМА. Серія: Юридичні науки*. 2009. Т. 90. С. 44–47.
4. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 28.10.2019).
5. Поповський Д. П. Суддівський розгляд: погляд на проблему. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 29. Т. 2. С. 226–230.
6. Татарінова О. В. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання, та деякі проблеми суддівського розсуду. *Судова та слідча практика в Україні*. 2016. Вип. 1. С. 104–112.
7. Панасюк О. А. Поняття та ознаки дискреційних повноважень суду у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки* 2017. Вип. 5, т. 2. С. 149–154.

Одержано 28.10.2019

УДК 316.012

Микола Миколайович САППА,

доктор соціологічних і кандидат фізико-технічних наук, професор,
професор кафедри соціології і психології факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-2242-1004>

ПРИНЦИП СИСТЕМНОСТІ ЯК МЕХАНІЗМ ПОДАЛЬШОГО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

З позицій соціально-технологічного підходу до діяльності процес підготовки фахівця у вищому навчальному закладі можливе розглядати як певну соціальну технологію. Вона здійснюється на протязі всього часу навчання студента у вузі, має велику кількість етапів, підетапів, технологічних кроків і процедур. У здійсненні цієї технології бере участь значна частина працівників вузу – від секретаря, який приймає від абітурієнта заяву про вступ, і до представника ректорату, який видає випускникові диплом про набуття ним певної кваліфікації.

Зазначена діяльність відповідає всім необхідним соціальній технології ознаками:

- діяльність спрямована на перетворення соціального об'єкта;
- перетворення є доцільним – воно здійснюється в зв'язку з заздалегідь поставленою метою;
- діяльність являє собою певну послідовність дій, які, в принципі, можуть бути алгоритмічно описані і відтворені;
- перетворювальна діяльність системна (цілісна) – її окремі етапи узгоджені, наслідки локальних змін враховуються, при необхідності створюється оперативний зворотний зв'язок для корекції діяльності [1, 2].

В освітній сфері технологізація навчального процесу необхідна, щоб для досягнення мети перетворення зробити навчальний процес повністю керованим. Зазвичай технологія навчання розглядається як системний метод створення, застосування і визначення всього навчального процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням наявних ресурсів. Так як у освітній діяльності можливі різні погляди на шляхи досягнення мети і методи використання ресурсів і їх взаємодії, то виник клас освітніх технологій, як заснованих на певних ідеях систем діяльності викладача, принципи організації і взаємозв'язку цілей, змісту і методів освіти [3, 4]. У деяких роботах їх називають педагогічними технологіями, які представляються авторами як проєкт певної педагогічної системи і послідовне втілення її на практиці у вигляді заздалегідь спроектованого навчально-виховного процесу [5].

Досягнення мети освітньої соціальної технології забезпечується, в першу чергу, формуванням програми навчального процесу, та визначенням необхідного для здобуття певної кваліфікації кількості навчальних дисциплін і практичних занять, їх обсягу, спрямованості і послідовності. При здійсненні в навчальному процесі програми навчання об'єкт соціальної навчально-педагогічної технології (студент або курсант вузу) для здобуття необхідної для фахівця суми знань, умінь і навичок повинен «пройти» через необхідну кількість технологічних етапів і підетапів, змінюючись з кожним технологічним кроком в необхідному для замовника технології напрямку. Зауважимо, що вже майже три десятиліття на пострадянському просторі відбувається розвиток третього «покоління» вузів, тісно пов'язаних зі сферою обслуговування, торгівлею, менеджментом, банківської справи, системами регіонального і муніципального управління, і які і формують свої навчальні програми з урахуванням інтересів управлінців та підприємців. В цьому випадку замовником освітньої соціальної технології виступає держава, регіон, підприємство, установа.

Безумовно, головну роль в процесі підготовки фахівця у вищому навчальному закладі грають викладачі навчальних дисциплін і керівники практичних робіт – безпосередні оператори соціальної технології підготовки спеціаліста. З предметної точки зору саме через здійснення певної послідовності викладання навчальних дисциплін і проведення практичних занять реалізується інтегруюча функція навчальної програми, об'єднуються зусилля операторів технології для перетворення об'єкта технології в необхідному замовникові напрямку. При цьому інтеграція зусиль операторів – викладачів окремих навчальних предметів, спирається на принцип спадкоємності: навчальні дисципліни, які викладаються одночасно, доповнюють один одного, а ті, що викладаються послідовно – розвивають і розширюють предметне знання студента. Так, наприклад, при підготовці соціологів необхідно послідовне викладання курсів загальної соціології, сучасних соціологічних теорій і певних спеціальних (галузевих) соціологій. Однак, зауважимо, що в цьому випадку, викладання, наприклад, психологічного бачення сутності конфліктів, повинно передувати курсу соціології конфлікту, а не навпаки. Таким чином, в даному випадку спадкоємність технологічного впливу обмежується лише тим, що об'єкт технології передається від оператора до оператора для проведення необхідних технологічних впливів, передбаченого технологією. Причому якість впливу – ступінь локального перетворення об'єкта в зв'язку з поставленою метою, зазначається семестровою оцінкою.

Істотним недоліком соціальної технології підготовки спеціаліста, яка спирається на навчальну програму, є те, що інтегральна навчальна програма і викладання окремих навчальних дисциплін далеко не завжди розглядає об'єктивні адаптаційні проблеми тих, хто навчається. Так, скажімо, характер викладання в 1–2 семестрах навчання повинен враховувати труднощі переходу від системи викладання в загальноосвітній школи до вузівської системи. Крім цього, цією технологією практично не діагностується поточний стан об'єкта технології – існуюча система модульних і семестрових оцінок знань студентів не дозволяє досить адекватно розглядати поточний стан учнів і їх здатність (готовність) до сприйняття наступної за дисципліни викладання. Найчастіше у об'єкта технології виникають адаптаційні проблеми в сприйнятті різних викладацьких систем навчання, обумовлених різними уявленнями операторів технології щодо необхідних педагогічних засобів і прийомів навчання.

Ці недоліки пов'язані з тим, що соціальна технологія підготовки фахівця у вищому навчальному закладі є технологією масової і для подальшого підвищення ефективності її здійснення необхідна певна технологічна індивідуалізація, тобто, забезпечення технології підготовки спеціаліста системами діагностики поточного стану учнів і механізмами його корекції. Ці системи і механізми повинні бути вбудовані як необхідні елементи в структуру розглянутої соціальної технології. Отримання відомостей про поточний стан необхідно для порівняння з запланованими на даному технологічному етапі результатами навчання, оцінки ефективності перетворювальної діяльності та її корекції [6].

Однією з таких технологічних операцій може стати процедура взаємодії та обміну інформацією щодо тих, хто навчається, між операторами соціальної технології, яка повинна здійснюватися так часто, як в цьому виникає необхідність. Така процедура запроваджується з метою створення наступності в роботі з об'єктом технології (навчальної групою або окремими слухачами), і спрямована на поліпшення його адаптації до нових умов (методам) навчання і новим навчальним дисциплінам. Суть її полягає в обміні інформацією між операторами технології щодо якостей об'єкта технології, сприйняття ним зроблених технологічних кроків, схильності його до необхідних змін, і виявлення найбільш ефективних прийомів навчання. Практично принцип наступності може здійснюватися шляхом регулярних кафедральних або поміжкафедральних зустрічей і зборів, присвячених обміну досвідом проведених взаємодій з об'єктом технології, їх аналізу та розробки наступних технологічних прийомів. Такі обговорення дозволять викладачеві ще до початку роботи з конкретною навчальною групою ознайомитися з рівнем успішності як групи, так і її окремих студентів, а також з їх особливостями – рівнем отриманих знань, здібностями, креативністю, працездатністю і т. п.

Саме завдяки такій процедурі можна виявити найбільш ефективні методики і моделі навчання для конкретної навчальної групи і окремих її студентів, з'являється можливість збалансувати вимоги до них, з'ясувати наступність застосування до об'єкту технології тих чи інших навчальних методик. Зрозуміло, точно і однозначно уявити алгоритм зазначеної процедури не є можливим. Він обумовлений не тільки метою процедури, але і особливостями її операторів – специфікою спеціальності, особливостями педагогічного колективу, внутрішньокolleктивних відносин, традиціями. В якійсь мірі можливе використання для зазначеної процедури зусиль куратора навчальної групи, як провідного фахівця, що організує цю ланку діяльності.

Таким чином, новим у представленій роботі є те, що автор вказує на необхідність акцентуації на системність у здійсненні учбового процесу у навчальному закладі, на підвищенні рівня його технологізації. Пропонується створювати

і здійснювати поміжпредметні зв'язки у навчанні, контролювати їх наступність, підвищити рівень зворотнього зв'язку із студентами та студентською групою, проводити робочі кафедральні обговорення стану успішності конкретних студентських груп та студентів.

Список бібліографічних посилань

1. Саппа Н. Н. Социальная технология как целесообразная система действий // Социальные технологии в современном управлении – 2009 : сб. науч. работ. Белгород : Константа, 2009. С. 107–111.
2. Саппа М. М. Соціальні технології у структурі соціологічного знання. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2009. № 3 (46). С. 260–265. URL: <http://old.visnyk.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=24870> (дата звернення: 18.10.2019).
3. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. М. : Народ. образование, 1998. С. 256.
4. Гузеев В. В. Образовательная технология: от приема до философии / М. : Сентябрь, 1996. С. 8–9.
5. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. М. : Педагогика, 1989.
6. Монахов В. М., Бахусова Е. В. Технология реализации компетентностного подхода в профессиональной подготовке ИТ-специалистов // Современные информационные технологии и ИТ-образование : материалы Междунар. науч.-практ. конф. М. : Инт-т РУ, 2009.

Одержано 21.10.2019

УДК 351.74

Ігор Олегович СВЯТОКУМ,

науковий співробітник науково-дослідної

лабораторії з проблем протидії злочинності

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-4374-5494>

РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ РЕКОМЕНДАЦІЙ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПЕРЕБУВАННЯ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

За даними Міністерства юстиції України, судова практика Європейського суду з прав людини показує, що серед основних проблем, які призводять до констатації судом порушень Україною положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, є, у тому числі, жорстоке поводження з особами, які перебувають під контролем держави (в місяцях досудового тримання під вартою або в місцях виконання покарань). При цьому, наша держава знаходиться на третьому місці у Європі за кількістю справ, які перебувають на розгляді в ЄСПЛ [0]. Цей факт підкреслює актуальність проблеми забезпечення дотримання прав і свобод людини під час її перебування в місцях несвободи. У свою чергу, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини наголошує, що саме Національна поліція України утримує найбільш розгалужену систему місць несвободи в Україні. Це обумовлює необхідність удосконалення, у тому числі з урахуванням міжнародного досвіду, системи забезпечення дотримання прав і свобод людини у місцях несвободи, утримуваних Національною поліцією.

Відповідно до доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, серед порушень прав і свобод людини у місцях несвободи, утримуваних Національною поліцією, найбільш поширеними є наступні:

- порушення працівниками правоохоронних органів вимог кримінального процесуального законодавства в частині належного документування затримання осіб за підозрою у вчиненні злочину;
- порушення працівниками правоохоронних органів порядку проведення затримання осіб за підозрою у вчиненні злочинів, зокрема проведення таких затримань без відповідного рішення суду, коли така вимога відповідно до КПК України є обов'язковою;
- відсутність у підрозділах органів досудового розслідування службових осіб, відповідальних за перебування затриманих, або невиконання ними обов'язків щодо забезпечення прав затриманих осіб;
- тримання затриманих осіб та проведення слідчих дій у місцях, непередбачених законодавством;
- порушення права на належні умови тримання в ІТТ та права на охорону здоров'я та медичну допомогу [0].

Питанню забезпечення прав і свобод осіб, які перебувають у місцях несвободи, присвячені численні міжнародно-правові акти; зокрема загальні положення щодо прав таких осіб закріплені у Загальній декларації прав людини (1948), Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950), Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (1966), Конвенції про права дитини (1989) та інших. До спеціальних міжнародно-правових актів, які деталізують положення зазначених документів саме стосовно осіб, які перебувають у місцях несвободи, є Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1984) та Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню.

Останній документ передбачив створення Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КЗК). Завданням КЗК є, передусім, проведення інспекцій місць несвободи у державах, які ратифікували Європейську конвенцію, з метою перевірки стану